

Odpovědnost státu za škodu

Prostředky trestního procesu nelze posuzovat zcela izolovaně od kontextu účelu jejich použití, ani od výsledku trestního stíhání. Skončilo-li trestní stíhání obviněného zastavením nebo zproštěním obžaloby, měly by soudy posuzovat jednotlivé úkony a instituty provedené v průběhu trestního řízení s přihlédnutím k tomu, zda se jednalo o zásah či omezení základních práv poškozeného proporcionální účelu trestního stíhání.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 1019/2012, ze dne 28.8.2012)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně B. R., zastoupené Mgr. J.B., advokátem se sídlem v P., proti žalované České republice - Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem v P., o zaplacení částky 100.000,- Kč a 2.000,- Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 7 C 169/2010, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 10. 2011, č. j. 35 Co 331/2011-124, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění :

Městský soud v Praze v záhlaví uvedeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně v napadeném zamítavém výroku o věci samé jen tak, že soud konstatuje porušení práva způsobené žalobkyni domovní prohlídkou provedenou dne 1. 8. 2006, jinak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Odvolací soud vyšel ze skutkového stavu věci zjištěného soudem prvního stupně, na který pro stručnost odkázal. Žalobkyně se žalobou podanou dne 27. 5. 2010 domáhala po žalované odškodnění nemajetkové újmy spočívající v hrubém narušení pocitu soukromí a bezpečí způsobené domovní prohlídkou provedenou dne 1. 8. 2006 v bytě, kde žila ve společné domácnosti se svým druhem, jenž byl obviněn z trestného činu porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou spáchaného ve formě pomoci, avšak následně bylo jeho trestní stíhání zastaveno. Žalobkyně byla dne 1. 8. 2006 kolem šesté hodiny ranní zastížena příslušníky policie při odchodu do práce, kteří se jí legitimovali a vyzvali ji ke zpřístupnění bytu, což odmítla. Byla proto odvedena na místní oddělení policie, kde s ní byl sepsán protokol o odnětí klíčů, a teprve poté proběhla domovní prohlídka. Obviněný A. F. přišel domů v průběhu provádění domovní prohlídky, byla mu nasazena pouta, a poté byl zadržen na 48 hodin. V průběhu domovní prohlídky nečinili příslušníci policie žádný fyzický nátlak, žalobkyně seděla na židli a nemohla jít do práce. Prohlídka skončila kolem poledne, z věcí žalobkyně byly zajištěny dopisy, knížka, věci z nočního stolku a další dokumenty, jež jí byly vráceny asi po roce a půl. Po půl roce od provedení domovní prohlídky se z bytu, který patřil panu F., přestěhovali do jiného, neboť se v něm necítila bezpečně a „sousedí se na ně divně dívali“.

Odvolací soud co do právního posouzení věci uvedl, že skončilo-li trestní stíhání jeho zastavením, pak nárok na náhradu škody je nárokem z nezákonného rozhodnutí podle § 7 odst. 1 zákona č. [82/1998](#) Sb., na nějž mají právo účastníci daného řízení. Žalobkyně nebyla účastníkem předmětného trestního stíhání, nicméně byla účastna domovní prohlídky. Příkaz k domovní prohlídce je třeba hodnotit s přihlédnutím k zastavení trestního stíhání jako nezákonné rozhodnutí, přičemž touto domovní prohlídkou bylo porušeno právo žalobkyně na ochranu a respektování soukromého a rodinného života. Co do posouzení aktivní legitimace žalobkyně odkázal odvolací soud na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 25 Cdo 109/2008, týkající se aktivní legitimace družky

obviněného. Nedůvodnou shledal námitku žalované, že žalobkyně u ní nárok předběžně neuplatnila, i námitku promlčení. Odvolací soud dospěl k závěru, že žalobkyni vznikla nemajetková újma spočívající v porušení práva žalobkyně na ochranu a respektování soukromého a rodinného života, a to v příčinné souvislosti s nezákonným rozhodnutím v podobě příkazu k domovní prohlídce ze dne 28. 7. 2006, č. j. 0 Nt 510/2006-3. Zároveň však přihlédl k zásadním rozporům mezi žalobními tvrzeními žalobkyně a její výpovědí před soudem prvního stupně, proto odvolací soud uzavřel, že žalobkyně nemohla utrpět nemajetkovou újmu v rozsahu jí uváděném. Rovněž tvrzený „brutální, násilný a šokující způsob provedení domovní prohlídky“ nebyl prokázán. V daném případě se proto jeví dostačující samotné konstatování porušení práva žalobkyně dle § 31a odst. 2 zákona, a to ve výroku rozhodnutí.

Proti rozsudku odvolacího soudu v rozsahu části výroku I., kterým byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen, podala žalobkyně dovolání, které odůvodňuje nesprávným právním posouzením věci. Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje dovolatelka v tom, že v judikatuře Nejvyššího soudu doposud nebyla řešena otázka náhrady nemajetkové újmy způsobené nezákonnou domovní prohlídkou. Dle dovolatelky odvolací soud nesprávně aplikoval § 31a odst. 1 a 2 zákona č. [82/1998](#) Sb. jak co do základu věci, tak co do způsobu náhrady. Nesprávné právní posouzení věci spatřuje dovolatelka v tom, že porušení jejich základních práv a svobod je soudem řešeno jen konstatováním porušení práva žalobkyně a nikoliv peněžitým zadostiučiněním, což považuje za „zjevný exces z principu spravedlnosti“. Odkázala rovněž na nálezy Ústavního soudu s tím, že nemajetková újma se neprokazuje a vzniká samotným porušením základních práv a svobod. Žalobkyně očekávala, že soudy budou při posuzování její žaloby postupovat jako v obdobných věcech vedených u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 25 C 625/2009, sp. zn. 25 C 71/2008, sp. zn. 11 C 292/2007 a sp. zn. 11 C 533/2007, toto očekávání však soudy v nyní projednávané věci nenaplnily, čímž porušily i ústavní princip rovnosti v právech. Navrhla zrušit v dovoláním napadené části rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná se ve vyjádření k dovolání ztotožnila se závěry soudů obou stupňů, že tvrzení žalobkyně ohledně utrpěné újmy obsahují zásadní rozpory, zpochybnila aktivní legitimaci žalobkyně k uplatněnému nároku a znovu vznesla námitku promlčení. Navrhla dovolání zamítnout.

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř.

Dovolání proti potvrzujícímu výroku rozhodnutí ve věci samé může být přípustné pouze podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (se zřetelem k nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, je zrušeno uplynutím doby dne 31. 12. 2012), přičemž o situaci předvídanou v ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. nejde, tedy tak, že dovolací soud - jsa přitom vázán uplatněnými dovolacími důvody včetně jejich obsahového vymezení (§ 242 odst. 3 o. s. ř.) - dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. se podává, že dovolací přezkum je zde předpokládán zásadně pro posouzení otázek právních, pročez způsobitelným dovolacím důvodem je ten, jímž lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci [§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.]. Jen z pohledu tohoto důvodu, jehož obsahovým vymezením je dovolací soud vázán (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), je pak možné (z povahy věci) posuzovat, zda dovoláním napadené rozhodnutí je zásadně významné.

Dovolací soud se nejprve zabýval námitkami žalobkyně, že nemajetková újma se neprokazuje, a že rozhodnutím soudu bylo porušeno její legitimní očekávání. V těchto otázkách není dovolání

žalobkyně přípustné, neboť řešení přijaté odvolacím soudem odpovídá zcela judikatuře Nejvyššího soudu, od níž nemá Nejvyšší soud důvod se odchylovat.

Žalobkyně předně pomíjí, že vyvratitelná právní domněnka o vzniku nemajetkové újmy platí v případě nároku na zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení, tedy v případě nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem ve smyslu § 13 odst. 1 věty třetí a § 22 odst. 1 věty třetí zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen „OdpŠk“), jak vyplývá z třetí právní věty i odůvodnění části V. Stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010, uveřejněného pod R 58/2011. K této problematice se vztahují i dovolatelkou citované nálezy Ústavního soudu. V posuzované věci se však jedná o nárok na odškodnění nemajetkové újmy vzniklé v souvislosti s provedenou domovní prohlídkou, nikoliv o nepřiměřenou délku řízení. V takovém případě se plně se uplatní procesní práva a povinnosti stran, včetně povinnosti žalobkyně prokázat vznik nemajetkové újmy. O vzniku nemajetkové újmy na straně žalobkyně však nebylo v dané věci sporu, jednalo se pouze o zhodnocení závažnosti vzniklé újmy a posouzení, za jakých okolností k nemajetkové újmě došlo.

Přípustnost dovolání nezakládá ani druhá námitka žalobkyně vztahující se k posuzování obdobných případů shodně. Soud prvního stupně se dovolatelkou předloženými rozhodnutími náležitě zabýval na str. 7 svého rozhodnutí, kde předně zdůraznil, že v těchto případech se jednalo o domovní prohlídky provedené zjevně nepřiměřeným způsobem, jejichž nezákonnost byla konstatována Ústavním soudem, a dále uvedl, v čem byly žalobkyní předložené případy odlišné od jejího. V rámci svého odvolání žalobkyně posuzování obdobných případů shodně již nenamítala, a proto se odvolací soud k této otázce nemohl žádným způsobem vyjádřit. Přípustnost dovolání tak nemůže založit otázka, na niž rozhodnutí odvolacího soudu nespočívá, a již se odvolací soud v napadeném rozhodnutí vůbec nezabýval.

Nejvyšší soud však shledal dovolání přípustné pro posouzení otázky náhrady nemajetkové újmy způsobené družce obviněného, jehož trestní stíhání bylo zastaveno, domovní prohlídkou a odnětím jejích věcí, uskutečněnými v průběhu trestního stíhání v bytě obviněného, neboť tato otázka dosud nebyla v judikatuře Nejvyššího soudu řešena.

V posuzovaném případě dospěly soudy obou stupňů k závěru, že vzhledem k zastavení trestního stíhání druha žalobkyně, je třeba považovat příkaz k domovní prohlídce i ve vztahu k žalobkyni za nezákonný, a tudíž je naplněn prvotní předpoklad odpovědnosti státu ve smyslu zákona č. [82/1998](#) Sb., zároveň však posoudili újmu vzniklou žalobkyni jako menší, k jejímuž odškodnění postačí konstatování porušení práva.

Nejvyšší soud již ve svých předchozích rozhodnutích ve vztahu k zákonu č. [82/1998](#) Sb. i ve vztahu k předchozímu zákonu č. [58/1969](#) Sb. dovodil, že právo na náhradu škody či újmy způsobené usnesením o vznesení obvinění lze uplatnit zpravidla i v případech, kdy toto rozhodnutí nebylo zrušeno, ale trestní stíhání příslušné osoby bylo zastaveno nebo tato osoba byla zproštěna obžaloby. Smyslu právní úpravy odpovědnosti státu za škodu totiž odpovídá, aby každá majetková či nemajetková újma způsobená nesprávným či nezákonným zásahem státu proti občanovi (fyzické osobě) byla odčiněna.

Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. II. ÚS 590/08, uveřejněném pod číslem 108/2008 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, v odstavci 35., „Trestní stíhání představuje kontinuální proces zjišťování a ověřování skutečností rozhodných pro posouzení jednání obviněného a jejich hodnocení z hlediska trestněprávních norem. Za tím účelem jsou orgány činné v trestním řízení nadány řadou procesních pravomocí, jež umožňují a usnadňují průběh trestního řízení, které

ovšem nemohou vykonávat mechanicky. Vždy je třeba využití procesních institutů zvažovat z pohledu proporcionality zásahu do základních práv obviněného. Prostředky trestního procesu, které nezřídka vedou k omezení základních práv obviněného, proto také nelze posuzovat zcela izolovaně, ale pouze v kontextu účelu jejich použití, jímž je odhalení a potrestání pachatele trestné činnosti.“ Ústavní soud proto dospěl v daných souvislostech k závěru, že ve vztahu k obviněnému je třeba považovat za vadné veškeré úkony, které byly v trestním řízení provedeny, zejména pokud šlo o vazební stíhání.

Nejvyšší soud sdílí názor Ústavního soudu, že prostředky trestního procesu nelze posuzovat zcela izolovaně od kontextu účelu jejich použití, ani od výsledku trestního stíhání. Skončilo-li trestní stíhání obviněného zastavením nebo zproštěním obžaloby, měly by soudy posuzovat jednotlivé úkony a instituty provedené v průběhu trestního řízení s přihlédnutím k tomu, zda se jednalo o zásah či omezení základních práv poškozeného proporcionalní účelu trestního stíhání. V případě nároku poškozeného, jenž byl zároveň účastníkem trestního řízení jako obviněný či obžalovaný, může soud přihlídnout k těmto v zákoně č. [82/1998](#) Sb. výslovně neuvedených úkonům řízení, t.j. provedení domovní prohlídky, odnětí věci, zajištění peněžních prostředků, a podobně, v rámci odškodnění za tzv. nedůvodné trestní stíhání, které se dle konstantní judikatury odškodňuje v režimu § 8 OdpŠk. Jako samostatné nároky může poškozený účastník trestního řízení uplatnit dle zákona č. [82/1998](#) Sb. nárok na odškodnění za rozhodnutí o vazbě, trestu nebo ochranném opatření ve smyslu §§ 9 až 11 OdpŠk nebo za jiný nesprávný úřední postup ve smyslu § 13 OdpŠk.

V zásadě však nelze vyloučit, že jednotlivými úkony provedenými v trestním řízení budou postiženy i osoby, proti kterým trestní stíhání přímo nesměřovalo, jako například osoby blízké. Aktivní legitimaci v případě nezákonného rozhodnutí upravuje blíže ustanovení § 7 OdpŠk, přitom pro všechny druhy řízení platí, že vedle účastníků řízení o věci samé bude třeba za účastníky řízení ve smyslu § 7 OdpŠk považovat i další osoby, o jejichž právech a povinnostech se v určité dílčí fázi řízení rozhoduje, anebo osoby, které jsou oprávněny v určité fázi řízení činit návrhy či podávat opravné prostředky (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 25 Cdo 109/2008, nebo Vojtek, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 90). Takto rozšířený okruh oprávněných subjektů odůvodňuje zájem státu na odškodnění osob, jejichž práva mohla být autoritativním zásahem státu zasažena. Mezi tyto další osoby lze zjevně podřadit i družku obviněného, která se osobně účastnila dílčí fáze trestního řízení, konkrétně domovní prohlídky, při níž jí byly odňaty některé věci důležité pro trestní řízení. V takovém případě nelze vyloučit, že následné zastavení trestního stíhání vedené proti osobě blízké založí nárok osoby zúčastněné na dílčí fázi trestního řízení, zejména došlo-li u ní k zásahu do některého ze základních lidských práv, byť samotné odnětí věcí bylo v souladu se zákonem a směřovalo k ověřování skutečností rozhodných pro posouzení jednání obviněného. Odvolací soud i soud prvního stupně proto postupovaly ve výsledku správně, jestliže při stanovení formy zadostiučinění zohlednily okolnosti (způsob provedení, jakož i závažnost vzniklé újmy vyplývající z výpovědi žalobkyně) odnětí věcí žalobkyni, byť uvažovaly nepřiléhavě a nadbytečně o souvislostech provedení domovní prohlídky, ohledně níž nebyla naplněna podmínka účasti žalobkyně v trestním řízení (nesvědčil jí žádný opravný ani jiný procesní prostředek). Ohledně psychických následků vzniklých družce obviněného při provádění domovní prohlídky ji nelze mít ve sporu proti státu o náhradu nemajetkové újmy způsobené zahájením (vedením) trestního stíhání jejího druha, které skončilo jeho zastavením nebo zproštěním obžaloby, za účastníci trestního řízení a tudíž za poškozenou ve smyslu § 7 OdpŠk.

Nesprávný úřední postup při provádění domovní prohlídky, jenž by mohl zakládat úvahu o možné aktivní legitimaci žalobkyně jako poškozené ve smyslu § 13 odst. 2 OdpŠk, není v dané věci podložen žalobními tvrzeními a jeho existence je vyloučena skutkovými závěry, jež soudy ohledně nařízení a samotného provedení prohlídky shodně učinily.

Namítá-li dovolatelka, že ve výroku rozhodnutí schází uvedení toho, jaké právo žalobkyně bylo porušeno, pak k tomu Nejvyšší soud uvádí, že by pozdější judikatuře odpovídalo, aby ve výroku

rozhodnutí bylo uvedeno, k porušení kterého práva žalobkyně došlo (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4411/2010). V odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu je však explicitně uvedeno, že bylo porušeno právo žalobkyně na ochranu a respektování soukromého a rodinného života, a to dvakrát na str. 6 rozhodnutí, tudíž musí být i žalobkyni zřejmé, které právo měl odvolací soud ve svém výroku na mysli. Konstatování porušení práva žalobkyně ve výroku rozhodnutí tudíž představuje plnohodnotnou formu morální kompenzace, byť s ohledem na výše uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu má být napříště ve výroku rozhodnutí výslovně uváděno, k porušení kterého práva nebo práv poškozeného došlo.

Dovolací soud z vyložených důvodů neshledal dovolání žalobkyně důvodným, a proto postupoval podle § 243b odst. 2 části věty před středníkem o. s. ř. a dovolání zamítl.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výdělku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ochrana spotřebitele \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovněprávní vztah \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určení otcovství \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Jméno v obchodní firmě právnické osoby](#)
- [Dokazování](#)
- [Bolestné](#)